

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КК УКРАЇНИ

Останнім часом значна кількість змін була внесена до Загальної частини КК України. Найбільш дискусійним є питання щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб. З 1 вересня 2014 року набуває чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб». Окремо слід відмітити, що в самому міжнародному документі, який має назву «Безвізовий діалог між Україною та ЄС. План дій з лібералізації візового режиму» прямо не вказано, що Україна має внести саме такі зміни у власне кримінальне законодавство. Йшлося про те, що Україна має схвалити всеохоплюючу стратегію боротьби з організованою злочинністю, з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, а також посилити боротьбу із незаконним обігом наркотиків, торгівлею людьми, відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом. Йшлося також про конфіскацію активів, отриманих злочинним шляхом. Аналіз цього документа не дає прямих вказівок на необхідність передбачити відповідальність юридичних осіб за вчинення злочинів.

Але вітчизняний законодавець саме так сприйняв ці положення і передбачив у низці складів злочинів як суб'єкта юридичну особу (ст. ст. 209, 306, ч. ч. 1, 2 ст. 368³, ч. ч. 1,2 ст. 368⁴, ст. ст. 369, 369², 258-258² КК України).

Посилання на те, що до юридичних осіб застосовуються не покарання, а засоби кримінально-правового характеру (Загальна частина КК України вказаним Законом була доповнена Розділом XIV-I) не означає, що юридичні особи не підлягають кримінальній відповідальності. Адже КК України, і про це вказано в самому тексті закону, є законом про кримінальну відповідальність. Таким чином, саме як введення кримінальної відповідальності юридичних осіб слід сприймати положення вказаного Закону.

Безумовно, Україна має виконувати взяті на себе зобов'язання, особливо це є актуальним, коли йдеться про членство у Європейському Союзі. Тепер ми частково відмовляємося від доктринальних і законодавчих положень щодо складу злочину як єдиної підстави кримінальної відповідальності,

адже тепер слід змінити доктринальні підходи до визначення суб'єкта злочину. Слід переглянути і більшість інститутів кримінального права: інститут покарання в світлі заходів кримінально-правового характеру, положення про вину, про принцип індивідуалізації покарання, осудність, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання тощо.

В кримінальному законодавстві окремих країн Європейського Союзу існують норми щодо кримінальної відповідальності юридичних осіб, але, зазвичай, це злочини проти доквілля, випуск недоброякісної продукції та інші. Але КК України після змін, внесених в Особливу частину КК України і Розділ XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» став дещо проблематичним для сприйняття та застосування, а новели, внесені у ст. ст. 368³, 368⁴, 369, 369² КК України ще більше ускладнили цей процес. Сьогодні застосовувати ці норми може лише спеціаліст, який дуже добре орієнтується не лише в кримінальному законодавстві, а і в інших галузях права – цивільному, господарському тощо. Це в той час, коли одним із основоположних принципів права ЄС є його чіткість, ясність формулювань, зрозумілість.

Юридична особа як суб'єкт злочину – це феномен, який суперечить національній доктрині кримінального права. Відстоюючи власну правову традицію, на нашу думку, можна було знайти шляхи для уникнення такого радикального реформування національного кримінального законодавства. І приклади саме такого вирішення проблем є в Європейському Союзі. Слід згадати Протокол (№ 30) про застосування Хартії Європейського Союзу про основні права щодо Польщі та Сполученого Королівства. Ці дві країни-учасниці Європейського Союзу підтверджуючи, що вони сприймають положення Хартії, в той же час вказали, що Хартія не розширює повноваження Суду Європейського Союзу або будь-якого судового органу Польщі та Сполученого Королівства на оцінку того, що закони, підзаконні та адміністративні акти, практика або діяльність Польщі або Сполученого Королівства були б несумісними з основоположними правами, свободами та принципами, які підтверджує Хартія. Зокрема, та з уникненням сумнівів жодні положення в Розділі IV Хартії не створюють права, що підлягають судовому захисту в Польщі та в Сполученому Королівстві, за винятком того, наскільки такі права були передбачені національним законодавством Польщі та Сполученого Королівства. Якщо положення Хартії посилається на національне законодавство або практику, це положення застосовується до Польщі або Сполученого Королівства лише тією мірою, якою зазначені в цьому положенні права та принципи визнаються в законодавстві або практиці даних країн-учасниць.

На нашу думку, саме такий підхід має застосовувати Україна, сприймаючи (або не сприймаючи) вимоги щодо реформування національної правової системи зі сторони Європейського Союзу.

Але в цьому процесі найбільш феноменальними є ті причини, які змушують законодавця вносити суттєві зміни в КК України. На жаль, ці зміни науково не обґрунтовані, вони не викликані нагальною необхідністю всередині нашої країни. Якщо ми поставимо питання, чому ми так необачно змінюємо власне законодавство, то отримаємо відповідь – причиною реформування національного кримінального права на західний зразок є намагання України будь-якою ціною інтегруватися до Європейського Союзу. Ми змінюємо власне законодавство лише для того, щоб полегшити порядок отримання віз до країн Європейського Союзу відповідно до нормативного акту (Плану дій, який стосується спрощеного режиму отримання візи), який по своїй суті навіть не носить кримінально-правового характеру.

УДК 343.2 (043.2)

Лиховая С. Я., д.ю.н., професор,
Кочнева А. А., асистент,
Юридический институт,
Национальный авиационный университет, г. Киев

ЕВРОПЕЙСКИЕ СТАНДАРТЫ В СФЕРЕ НАЗНАЧЕНИЯ НАКАЗАНИЙ В УКРАИНЕ

В обвинительном приговоре назначено наказание, предусмотренное в Уголовном кодексе. Самым тяжким наказанием сегодня в Украине является пожизненное лишение свободы. По состоянию на 1 марта 2014 г. пожизненное лишение свободы отбывают 1897 лиц. Тяжким наказанием является лишение свободы. По Уголовному кодексу Украины оно назначается на срок от 1 года до 15 лет. По состоянию на 1 марта 2014 г. лишение свободы отбывают 124473 лица. Среди них – 5468 женщин, несовершеннолетних – 921 человек. Система наказаний по Уголовному кодексу Украины полностью восприняла европейские нормы и стандарты. В 1999 г. была отменена смертная казнь и в 2000 году появилось новое наказание в виде лишения свободы. Многие считают это проявлением гуманизма. Но в Украине это не так. Многое зависит от условий отбывания наказания. В Украине их можно назвать ужасными.

Существующая система исполнения наказаний и предварительного заключения была создана еще в советское время. У государства, сначала